

«ՄԵՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՆ ԱՄՈՒՐ ԿԸ ԼԻՆԵՆ»

Ապահովութիւն ներշնչող նման արտա-
յայտութիւն, այսօր, ցամաքած արտերու
համար վարար ջուրին ներդրութիւնը
ունի, Հայաստանի սահմանամերձ շր-
ջաններուն կացութեամբ տաղնապած ա-
մէն Հայու համար: Յատկապէս երբ ան
կուգայ հանգամանքի տէր անձնաւորու-
թենէ մը որ չի կրնար հետապնդել սի-
րաշահ լողունդներու բարերարութիւնը,
այլ կրնայ միայն հիմնուիլ զործնական
տուեալներու վրայ:

Արդէն երկար առնէ ի վեր Ղարաբաղի
բախումները գրեթէ կանոնաւոր կերպով
ծաւալած են դէպի Հայաստանի սահմա-
նամերձ բնակավայրերը. այս երեւոյթը
կրողն է այն հեռանկարին զոր զծած է
Ադրբեջան, պայքարի դաշտը այլուր եւս
փոխադրելու վճռակամութեամբ: Օր
չանցնիր որ Գորիսի, Կապանի կամ Մեղ-
րիի մէկ զիւղին, մէկ շրջանին վրայ կա-
տարուած զնդակոծումի մը լուրը Հասնի.
ստով իրարու կը յաջորդեն նաեւ զոհե-
րու, վիրաւորներու, փլած, վնասուած
չէնքերու տեղեկատուութիւնները: Թշ-
նամիւն յարձակումներէն դատ, կացու-
թիւնը ալ աւելի ծանրացուցին այն լու-
րերը թէ Զանգեզուրի առնչութեամբ հա-
շիւներ արձանագրուած էին ադրբեջանա-
կան տեսարաններու մէջ. անոնք նպատակ
ունէին -- կամ փափաք -- հայկական հո-
դամասէն անցք մը ունենալ դէպի Նախի-
ջեան, կերպով մը որպէս փոխադարձու-
թիւն Լաչինի դրաւումին: Դժուար չէ կը-
ռահել անշուշտ որ այնքան հետաքրքրա-
կան չէ Ադրբեջանի համար ուղղակի անցք
ունենալ Նախիջեանի հետ, որքան Թուր-
քիոյ որ այդպէսով ուղղակի կապ պիտի
ունենար Միջին Ասիոյ թրքացեղ հանրա-
պետութիւններուն հետ:

Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ է կացու-
թիւնը տեղւոյն վրայ. ի՞նչ միջոցառում-
ներու դիմած են Հայաստանի իշխանու-
թիւնները, կամ կրցած են դիմել: Լրաս-
փիւռները հաղորդեցին թէ արտակարգ
վիճակ հռչակուած էր Մեղրիի եւ Կապանի
շրջանին մէջ ու անոր նախագահական
լիազօր ներկայացուցիչ կարգուած էր
Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան Ալլեռ
Բաղդասարեան: Ան Յուլիսի երկրորդ շա-
բաթը դտնուեցաւ Ծրանսա, մասնակցելու
Ընկերվարական կուսակցութեան Պոր-
տոյի համագումարին: Սա վերջին պա-
րագան հաւանարար սխալ պիտի չըլլայ
ապահովութիւն զգալու աղղարար մը
նկատել. չէ՞ որ եթէ մեր վախցած շա-
փով վտանգաւոր ըլլար խնդրոյ առար-
կայ շրջանին վիճակը, անոր իշխանու-
թեան գլխաւոր դէմքերէն մէկը շարաթ
մը բացակայելու պերճանքը պիտի չթոյ-
լատրէր ինքն իրեն, ոչ անհրաժեշտ կամ
հրամայական պատճառի մը համար:

Յուլիս 2-ի «Հայաստանի Հանրապե-
տութիւն»ը առաջին էջին վրայ հարցա-
դրոյց մը հրատարակած է, կատարուած՝
Ա. Բաղդասարեանի հետ: Հոն կը պար-
զուին ոչ միայն Կապանի եւ Մեղրիի,
այլեւ ամբողջ Հայաստանի համար նկա-
տաւելի խնդիրներ. առաջինը քէնքի
բացակայութեան կ'առնչուի. ինչպէս
կը բացատրէ պատասխանատուն՝ «Հան-
րապետութիւնում չկայ օրէնք որով կար-
գաւորուած լինի աշտակարգ դրութիւնը,
չկայ դրա օրէնսդրական հիմքը, իսկ դա
նշանակում է որ գործում է խորհրդային
համապատասխան օրէնքը, որը բացարձա-
կապէս չի բաւարարում հանրապետութիւ-
նում, մասնաւորապէս՝ Կապանի եւ Մեղ-
րու շրջաններում արտակարգ դրութեան
խնդրին, նպատակներին, դրանց իրակա-
նացմանը»: Այս կացութիւնը պատճառ
կ'ըլլայ որ Ա. Բաղդասարեան որոշ հար-
ցեր կարգաւորէ հրամաններով, որոշում-
ներով:

Իսկ զալով Զանգեզուրի հանդէպ աղբը-
րեջանական ախորժակներուն, ան մեկ-
նելով երկու շաբաթուան փորձառութե --
նէն, կ'ըսէ. -- «դա մեր հակառակորդներին
չի յաջողուի. անհնար է եւ նրանք եւս
գիտեն որ այդ հնարաւորութիւնը չու-
նեն»: Այս վստահութիւնը կը հիմնուի
լայն չափով շրջանի հրամանատար զնդա-
պետ Խաչատուրովի զործունէութեան
վրայ. ան «կարողացաւ կարն ժամկետում
ամբողջ գոտու պաշտպանականութիւնը
կտրուկ կերպով բարձրացնել»:

Պաշտպանական տեսակէտով Ա. Բաղ-

դասարեան կը բացատրէ թէ ամէնէն բարդ
վիճակը կը տիրէ Կապանի մէջ. հոն տա-
րածքը ընդարձակ է, սահմանները ան-
պաշտպան են աշխարհադրականօրէն:
Ասկէ դատ «չկար մի ընդհանուր հրամա-
նատարութիւն, ընդհանուր ռազմական
մի խորհուրդ որի հրամաններին յոյորն
անխտիր ենթարկուէին»: Ինք կ'որոշէ
որ ռազմական որեւէ միաւոր կրնայ դատի
մուտք դործել միայն Պաշտպանութեան
նախարարին համապատասխան որոշու-
մով. այս կէտին նշումին կը յաջորդէ այն
պայմանը որ բնականոն երկրի մը մէջ ոչ
մէկ խմատ կ'ունենար. «ցանկացած կազ-
մաւորում, անկախ անցեալի իր վաւտա-
կից, պարտաւոր է ենթարկուել ընդհա-
նուր հրամանատարութեանը»: Այս կը
բացատրէ. «դա այն անհրաժեշտութիւ-
նից է բխում որ ցանկացած զինուորական
միաւորում, եթէ չունի ընդհանուր հրա-
մանատարութիւն, փոխ - համագործակ-
ցութիւն, կազմակերպուածութիւն, չի
կարող իրենից ներկայացնել էական ուժ,
մանաւանդ այս փուլում, երբ փիզայա-
կան շարժումը արդէն աւարտուել է»:

Բնականոն աշխարհի կարգ ու կանոնին
տեսանկիւնէն գրեթէ որպէս ալլանդու-
կութիւն կը ներկայանան ենթադրութիւն-
ներ որոնք կը ծնին մտքերու մէջ, կար-
գալով Ա. Բաղդասարեանի հետեւեալ ար-
տայայտութիւնը. «Պաշտպանութեան նա-
խարարութիւնն ընդունած ջոկատներն
ուղարկում է այնտեղ, որտեղ դրանց կա-
րիքն առաւել շատ է զգացում, ոչ թէ
այնտեղ, որտեղ մարտիկներին է յար-
մար»:

Այս մասին վերջին «ճուռութիւն» մը
կը վերաբերի կուսակցութիւններու դո-
րահաւաքներուն. դերիշխան պետութեան
մը մէջ որ ունի Պաշտպանութեան նախա-
րարութիւն ու նախարար, հրամանատա-
րութիւն եւ հրամանատար, ի՞նչպէս կ'ը-
լայ որ «որոշ կուսակցութիւններ «գորա-
հաւաքներ» են անցկացնում որն անիմաստ
է, որովհետեւ միեւնոյնն է, այդ ջոկատ-
ները պէտք է մտնեն պետական կառոյց-
ների մէջ, իսկ պետականօրէն արդէն անց-
կացում են գորահաւաքներ»: Արդեօք դո-
րահաւաքի դործն ալ սկսած չէ՞ մեր մօտ
«սեղանիկ»ներու սկզբունքով ու մտայ-
նութեամբ կատարուի: Հոս, Փարիզի
մէջ ալ կուսակցութեան մը կազմակեր --
պած արցախեան հանրահաւաքի մը ըն-
թաղը գետեղուած սեղանի մը մօտը ար-
ձանագրուելու կը հրաւիրուէին այն երի-
տասարդները որոնք պիտի երթային Ղա-
րաբաղի համար կոուելու...: Չեմ գի-
տեր թէ «հերոսական» այդ խաղը դործը
արձանագրուելու աստիճանին հասցնող
մասնակիցներ ալ ունեցա՞ւ այդ օրը. տ-
մէն պարագայի «սեղանիկ»ի մը գոյտ --
թիւնը տկներեւ է նոյնիսկ մեր ամէնէն
լուրջ ու նուիրական ասպարէզին մէջ...:

Հետաքրքրական է բացատրութիւնը զոր
կուտայ Ա. Բաղդասարեան այն հարցու-
մին թէ ի՞նչպէս զինուորական զործին
մէջ ոչ արհեստաւոր մը որ ինքն է, կը
նշանակուի պաշտօնի: Ան կ'ըսէ. «ցան-
կացած ռազմական հարցին վերաբերուող
խնդիրներում կայ մէկ հրամանատար՝
գնդապետ խաչատուրովը: Ես այնտեղ
կատարում եմ քաղաքական աշխա-
տանք, այսինքն՝ այնտեղից անմիջական
կապ եմ պահպանում շրջանների եւ հան-
րապետութեան նախագահի, շրջանների
եւ կառավարութեան միջեւ»:

Իր արտայայտութեան վերջաւորու-
թեան Ա. Բաղդասարեան կ'ամփոփէ
էական կէտը. «ռազմական կառոյցներում
ամէնից կարեւորը կարգապահութիւնն ու
համագործակցութիւնն են որոնք այսօր
արմատաւորում են մեզանում: Իսկ դը-
րանց առկայութեան դէպքում համոզուած
եղէմ, մեր սահմաններն ամուր կը լի-
նեն...»: Պարզուած պատկերով չէ՞ք
դժուարանար «համոզուած ըլլալ»ու երբ
հայրենիքի, հողի պաշտպանութեան,
տիրութեան հարցերն իսկ կարծէք պէտք
եղած ձեռով լուրջի չեն առնուիր մեր
կողմէ ու որպէս երկրորդական, երրոր-
դական մանրամասնութիւններ ձեռք կ'առ-
նուին ու կը ներկայացուին...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ